

Notulae ad floram Sloveniae

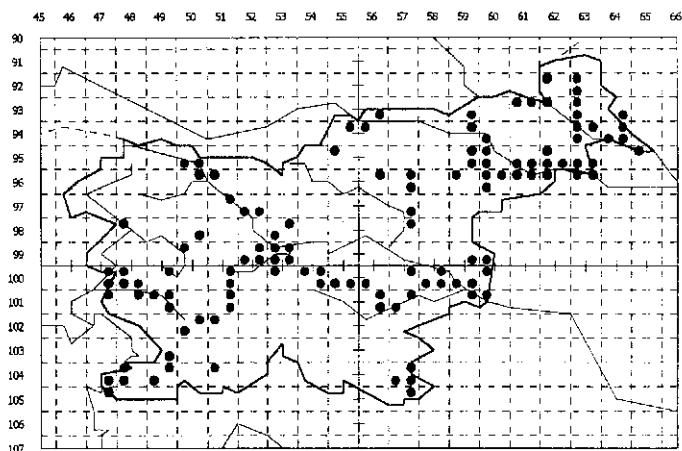
35. *Ambrosia artemisiifolia* L.

Razširjenost pol stoletja po prvi najdbi v Sloveniji - Known distribution half a century after the first record in Slovenia.

Pelinolistna ambrozija je verjetno ena od najmanj zaželenih adventivk naše flore. Razlog za to tiči predvsem v dejstvu, da je ena od najpomembnejših jeseni cvetočih alergeničnih rastlin in prav zato ji tako floristika kot alergologija že od začetka njenega pogostejšega pojavljanja v Sloveniji posvečata veliko pozornosti. Ob tem sta ostali skorajda prezrti drugi dve k nam zaneseni vrsti tega rodu, *A. trifida* L., katere pojavljanje v Krški kotlini je bilo zabeleženo v 80. letih (Vasić, 1990) in *A. psilostachya* DC., ki jo je C. Zirnich nabiral pri Kobaridu že v tridesetih letih (Mezzena 1986).

Prve najdbe pelinolistne ambrozije v Sloveniji so stare skoraj 50 let, v razmiku nekaj let so jo tedaj našli v Vipavski dolini (A. Filipič) in Krški kotlini (V. Strgar, po: Wraber 1983). Konec sedemdesetih let je bilo stanje poznavanja njene razširjenosti prvič prikazano s karto z nahajališči v petih kvadrantih raztresenih v nižinah. V začetku osemdesetih let je bilo znano pojavljanje v 10 kvadrantih in prvič je bila izražena domneva, da naj bi bilo pojavljanje te vrste v Prekmurju že ustaljeno (ibid.), med ostalimi nahajališči pa je z nadmorsko višino čez 600 m izstopalo le eno (1060 m v Pernicah nad Muto).

Konec osemdesetih let je bilo zbranih 20 nahajališč (Kačičnik 1990) raztresenih po vsej Sloveniji, pojavljanje ambrozije pa je še vedno (z dopuščeno izjemo Prekmurja) veljalo za prehodno.

Sl. 1: Razširjenost vrste *Ambrosia artemisiifolia* L. v Sloveniji
 Fig. 1: Distribution of *Ambrosia artemisiifolia* L. in Slovenia

V devetdesetih letih se je tako kartiranju kot tudi adventivkam posvetilo več pozornosti in tako priložena karta kaže poznavanje konkretnih nahajališč ambrozije v preko 100 kvadrantih, po izkušnjah na terenu pa lahko trdimo, da je uspevanje te vrste po ruderalnih rastiščih vsaj v planinem pasu Slovenije (predvsem Prekmurje, Ptujsko polje, Ljubljanska kotlina, Vipavska dolina) že nekaj tako običajnega, da o prehodnosti pojavljanja ne moremo več govoriti. Zaradi običajnosti pojavljanja ambroziji med terenskim delom zato niti ne posvečamo več posebne pozornosti in zato sva prepričana, da je bilo njeno uspevanje ponekod ob le bežnem opazanju tudi zavestno pozabljeno. Podatki za karto razširjenosti so bili zbrani iz herbarijev LJU in ZRC SAZU, s številnih popisnih listov, ki so v glavnem rezultat kartiranja flore na Študentskih raziskovalnih taborih in iz terenskih zabelezk. Število podatkov je tako veliko, da se nama je zdelo njihovo podrobno navajanje potratno, zato naj navedeva le avtorje in število podatkov, ki so jih prispevali: B. Anderle (6), T. Bačič (1), I. Dakskobler (1), B. Frajman (1), N. Jogan (60), M. Kaligarič (21), A. Kofol-Seliger (10), B. Vreš (22), B. Vreš, A. Seliškar, D. Trpin in V. Babij (28), T. Wraber (3). Natančnejši podatki o lokalitetah so na voljo pri avtorjih.

S pričujoče karte že lahko zaznamo vzorec razširjenosti, ki je tipičen za v nižinah splošno razširjene antropofite in se približuje vzorcu razširjenosti katere od starejših adventivk z že dolgo ustaljenim pojavljanjem. Te se pojavljajo v vseh fitogeografskih območjih, ob tem pa je pojavljanje v višjih legah, torej tudi v ožje pojmovanem alpskem fitogeografskem območju (Zupančič & al., 1987) le prehodno.

O stalnosti pojavljanja ambrozije v velikem delu Slovenije torej ne kaže več dvomiti. Glede na to, da se ta enoletnica dokazano pojavlja vse pogosteje, lahko sklepamo, da je niti relativno pozno cvetenje, ki naj bi domnevno bilo razlog za neuspešno semenitev, pri razvoju plodov ne ovira. Ob tem velja podvomiti tudi v navedbe, da naj bi v svoji domovini ta vrsta cvetela zgodaj poleti (Kačičnik 1990). Čas cvetenja rastlin v obdobju dolgih (zgodaj poleti) ali kratkih (pozno poleti) dni je namreč genetsko fiksiran, o poznopoletnem cvetenju pa priča tudi navedba v Flori severovzhodnih ZDA (Gleason, 1968).

Takega porasta številčnosti v nekaj desetletjih, kot smo mu priča pri ambroziji, si le s stalnim vnašanjem semen od drugod torej nikakor ne moremo razložiti. Vprašanje je le, kako razložiti opažanja o prehodnosti pojavljanja na posameznih nahajališčih znotraj območja s stalno prisotnostjo ambrozije (npr. Kačičnik 1990). Razloge za to bi morda kazalo iskati v dormantnosti semen, ki bi utegnila postati kaliva šele po več letih počitka. Rich 1994 tako poroča o vsaj 39 let trajajoči dormanci v neugodnih razmerah.

Tudi o poteh širjenja ambrozije po Sloveniji lahko v glavnem le ugibamo. Po skorajda sočasnem odkrivanju tako razpršenih nahajališč kot nam jih kaže zgoraj omenjeni prikaz zgodovine odkrivanja ambrozije v Sloveniji, nas sklicevanje na širjenje s ptičjo krmo (cf. Zalar 1983) ne zadovolji. Ptičja krma je res edini dokazani način širjenja ambrozije po Sloveniji in gotovo vloga tovrstnega razširjanja ni zanemarljiva (cf. Rich 1994), a najverjetneje so pomembno prispevale tudi druge poti, po katerih je človek nehote raznašal ambrozijino seme. Tudi za območje Čehoslovaške, kjer adventivkam že vrsto let posvečajo veliko pozornost, je znano, da se je ambrozija verjetno razširila po vseh treh glavnih poteh vnosa alohtonih vrst: z žitnim zrnjem iz Ukrajine, s poljščinami in živino z vzhodnega Balkanskega polotoka in z ameriški semeni oljnic, katerih tovor je prihajal na Češko preko severnomorskih pristanišč in dalje po Labi in Vltavi (Jehlik & Hejny 1974).

In še za konec. Predstavljajte si televizijskega komentatorja Jožeta Hudečka, ki vas na svoj znani način tako kot vedno prepriča, da ima prav, ko zrecitira naslednji odstavek:

“Botanik popisuje jesensko ruderalno floro ob cesti v neki vzhodnoslovenski vasi. Opazi ga domačinka, ki jo početje tujca zanima in kmalu nanese beseda na rastlino, ki se v tej vasi

razraščala že kakih dvajset let, zaradi katere za ženitev godna domača hči vsako jesen kiha in, ki ji pravijo žvrklja. Ob opazno povečanem zanimanju botanika mu domačinka omenjeno rastlino pokaže in razloži, da je dobila ime zaradi bodičastih plodov, ki spominjajo na leseno prednico električnih kuhinjskih mešalnikov, botanik pa ji v rahli zadregi prizna, da uradnega slovenskega imena za to rastlino pravzaprav ni, da se sicer uporablja ime "ambrozija", ki pa je le poslovenjeno strokovno ime. V isti sapi ji tudi pove, da je tudi strokovno ime, ki naj bi pomenilo hrano za bogove, za tako neugledno rastlino precej neustrezno, da so poleg tega s tem imenom v antičnih časih imenovali različne rastline, ki pa nikakor ne morejo pripadati istemu rodu, saj ta izvira iz Amerike in so se njegove vrste začele širiti v Evropi šele v tem stoletju. Mimogrede jo še poprosi za klepet z dotedaj sramežljivo v delo zamaknjeno hčero, ... Ste torej za lepo slovensko ime žvrklja, ki ga vse pogostejša novodošlica prevzema od skorajda izumrlega kuhinjskega pripomočka, ali še vedno prisegate na ambrozijo?"

Literatura:

- GLEASON, H. A., 1968: Illustrated Flora of the Northeastern United States and Adjacent Canada 3. New York Botanical Garden, New York.
- JEHLIK, V. & S. HEJNY, 1974: Main Migration Routes of Adventitious Plants in Czechoslovakia. Folia Geobot. Phytotax., Praha 9: 241-248.
- KAČIČNIK, M., 1990: Flora kvadranta 0057/2 v Krškem hribovju. Diplomski naloga. UL VDOBF VTOZD za biologijo, Ljubljana.
- MEZZENA, R., 1986: L'erbario di Carlo Zirmich (Ziri). Atti Mus. civ. Stor. nat. Trieste 38.
- RICH, T. C. G., 1994: Ragweeds (*Ambrosia* L.) in Britain. Grana 33: 38-43.
- VASIČ, O., 1990: *Ambrosia trifida* L. 1753 (*Asteraceae*) - new adventive plant in Slovenia (Yugoslavia). Razpr. IV. razr. SAZU 31: 391-396.
- WRABER, T., 1983: Širjenje pelinolistne ambrozije v Sloveniji. Proteus 45 (8): 315-316.
- ZALAR, S., 1983: Še o širjenju pelinolistne ambrozije. Proteus 46 (1): 45.
- ZUPANČIČ, M. & al. 1987: Considerations on the phytogeographic division of Slovenia. Biogeographia 13: 89-98.

Nejc JOGAN & Branko VREŠ

36. *Cercis siliquastrum* L.

Drugo nahajališče v Sloveniji.
Second locality in Slovenia.

0548/1 Slovenija, Istra: In silvis ripariis et in fruticosis in ripa dextra fluvii Dragonja infra vicum Puče. Solo flyscheo. 55 m s. m. 2. 5. 1997. Leg et det. T. Wraber, LJU 127610.

Prvi avtorici (P. P.) je pojavljanje judeževca v dolini Dragonje znano že od leta 1990. Očitno je dobro zaznavno le v času cvetenja, zaradi česar do tega časa ni bilo opaženo. To v floristični literaturi doslej še neznano nahajališče je zanimivo tudi fitogeografsko, saj utruje verjetnost samoniklosti te pretežno sredozemske rastline v Sloveniji.

Kaže, da je judeževca na ozemlju Slovenije prvi opazil POSPICHAL (1897:446), ki navaja njegovo pojavljanje v okolici Sočerge in obenem meni, da je tam avtohton. Podobno misli tudi o pojavljanju na Tržaškem (Prosek, Miramar-Barkovlje) in v Hrvaški Istri (Pračana), ven-